

Grev Vilhelm Sponneck.

Af

Emil Elberling.

»De Store gaa bort« — hedder det i et Digt af C. Ploug fra 1865 ved Biskop Thomanders Død, og skønt han dengang nærmest saa hen til, hvorledes de mange Stormænd i Aandens og Kunstens Verden efterhaanden døde bort, passer dette Ord dog ogsaa nu, naar vi se, hvorledes Rækken stadig udtyndes af de Mænd, der have taget en fremragende Del i vort Frihedslivs ældste Tidsrum. Iforfjor døde Madvig, ifjor Monrad, den sidste Martsminister, og nu for nylig Sponneck, den sidste egenlige November-Minister, den sidste af Juni-Grundlovens Underskrivere: M. Rosenørn, van Dockum og Tillisch fik vistnok senere Plads i November-Ministeriet, men hørte ikke dertil i dets oprindelige Skikkelse. Det er dog ikke alene i politisk Henseende, at Sponneck har spillet en stor Rolle herhjemme, men fremfor alt paa det nationaløkonomiske Omraade og her endda længe efter, at han havde trukket sig helt tilbage fra vort offentlige Liv.

Vilhelm Carl Eppingen Greve af Sponneck blev født 16. Februar 1815 i Ringkøbing, hvor hans Fader, den senere Stiftamtmand i Ribe (f. 1788, d. 1874), dengang var Herredsfoged. Han blev 1832 Student fra

Soro Akademi og tog 1836 juridisk Examen; blev næste Aar Kammerjunker og foretog derefter en Rejse til Frankrig (var et Aar i Paris) og Tyskland for at studere Kameralvidenskaberne. Paa denne Rejse var det, at han, oprindelig til sin egen Brug, gjorde Udkast til den første Del af sin store Bog om Toldvæsen, fordi han ikke kunde finde nogen videnskabelig Bearbejdelse af dette omfattende Æmne. Ved sin Hjemkomst udarbejdede han det nøjere, og saaledes udkom 1840 »Om Toldvæsen i Almindelighed og det danske Toldvæsen i Særdeleshed« (206 og 398 Sider 8vo). Dets første Del giver en Udsigt over de almindelige Grundsætninger for Toldbeskatningen og deres økonomiske Virkninger paa Handelen, og selv om den ikke for Nationaløkonomer indeholder noget egentlig nyt, erkendes den dog almindelig for et dygtigt og forstandigt Arbejde. Den anden Del er en omhyggelig Fremstilling af vort Toldvæsens Historie fra de ældste Tider og vor hele daværende Toldlovgivning, og Bogen var især dengang en overmaade nyttig Haandbog for alle Toldembedsmænd.

Sponnecks eget økonomiske System som afgjort Frihandelsmand er deri tydelig udtalt, og hans Dom over Beskyttelsessystemet er saa klar, at det vil findes naturligt, om den her aftrykkes (1ste Del. S. 177—78): »Man finder i Almindelighed anført i de Værker, som omhandle Materien om en almindelig Handelsfrihed, at den egenlige Industri har lidt mere ved Toldsystemernes Forsorg end Agerdyrkningen. Det er en af disse Sætninger, der gaa over fra det ene Værk til det andet som en Trosartikel. Imidlertid er det dog nok tilladt noget at betvivle den. Det er vel sandt, at der ved

Reglementer lettere lader sig udøve Indflydelse paa Industrien, især den egenlige Kunstflid end paa Agerdyrkningen, og at hin saa vel af denne Grund som tilige formedelst de iøjnefaldende Resultater, den er istand til at frembringe, fortrinlig har kunnet friste Regeringerne til paa den at øve deres Kunst. Men dette tjener kun til at godtgøre, at den Industrien tilføjede Skade har været mere umiddelbar end den. Agerdyrkningen har lidt. Hvor stor imidlertid Skaden, middelbar eller umiddelbar, kan have været lige fra det merkantile Systems Fødsel indtil Dato, derover er det vistnok vanskeligt, om ikke aldeles umuligt, at gøre nogen Beregning, saa meget mere som vi ere langt fra at kunne gøre os nogen Forestilling om, hvorledes det vilde se ud med Agerdyrkningens Tilstand i Evropa, hvis Toldsystemerne ikke havde været. Det er endog muligt, at Handelsfrihedens energiske Forsvarere endnu langt undervurdere Systemernes Skadelighed i den nævnte Henseende. Der vil vist Ingen behøve at søge ret længe for at finde et Land, der tydelig bærer Præget af, at dets hele agrikole Udvikling er bleven hæmmet af de Ofre, som det har bragt en falsk Beskyttelsesmaade af den indenlandske Industri.* Denne Tankegang holdt han fast ved i sit hele Liv.*)

Skriftet vakte ikke ringe Opsigt herhjemme — alene den Omstændighed, at Forfatteren kun var 25 Aar gammel og som Kammerjunker ikke stod Literaturen særlig nær, var jo nok dertil — og dets første (almindelige) Del blev oversat paa Svensk og indbragte For-

*) Spønneck blev ogsaa senere Æresmedlem af den engelske Cobden-Klub.

fatteren en stor Guldmedaille. Endnu samme Aar (1840) blev Sponneck Kammersekretær og Kommitteret i Generaltoldkammeret, og 1844 forfremmedes han til Deputeret i samme Kollegium og Chef for dets første Sektion, som omfattede hele Kongerigets Toldvæsen. Som saadan havde han væsenlig Del i Udarbejdelsen af Regeringens Toldlovforslag 1846, der førte til en ny Nedsættelse af Beskyttelsen (særlig for Klæde), og var tilforordnet den kgl. Kommissær ved Stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg. 1846 blev han udnævnt til Kammerherre.

I Februar-Marts 1848 hørte Sponneck saa vel som Grev F. M. Knuth til den saakaldte »Phønix-Klub«, som samledes i Hotel Phønix. og hvor man fandt Gammelliberale som David og P. G. Bang sammen med Mænd af det slesvigholsteinske Bureaukrati som Etatsraad Francke, der strax efter gik over til Oprørerne. Klubbens Medlemmer ønskede vel en friere Statsordning, men i Modsætning til det nationalliberale Partis Ejderprogram holdt de paa Forbindelsen med Holstein. Ikke des mindre sluttede Sponneck, paa hvis Optagelse i Martsministeriet der et Øjeblik blev tænkt, sig strax til den nye Udvikling: det gik ham som saa mange Andre i hint minderværdige Aar; de store Tildragelser og den stærke nationale Strømning, der gik igennem hele Folket, rev ogsaa med uimodstaaelig Kraft ham med sig og omformede med et Slag hans hele Tankesæt. Sponneck var i Foraaret Regeringens Kommissær ved de to sidste Provinsialstænder-Forsamlinger, der skulde raadslaa om Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling. Han røgtede dette Hverv med udmærket Dygtighed og til almindelig Til-

fredshed, og man forbavses over det livfulde Sprog og den folkelige Klang i hans Taler*).

I Oktober 1848 blev Sponneck kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling; men allerede i næste Maaned optoges han i Regeringen som Finansminister og beholdt denne Stilling i sex Aar under de skiftende Ministerier. Han vandt snart ikke ringe Indflydelse og styrede samtidig sit særlige Ministerium med udmærket Dygtighed. Af Madvigs Livserindringer**) fremgaar det, at Sponneck maa have hældet til den Opfattelse at tage Slesvigs Deling som Grundlag for en Løsning af Striden, men at han opgav Tanken i Efteraaret 1850, da der viste sig Udsigt til at bevare hele Slesvig. Madvig fælder ogsaa denne Dom om ham: »I almindeligere politiske Spørgsmaal vare hans Anskuelser imidlertid næppe meget faste, og man mærkede vel hos ham en vis aristokratisk farvet Lyst til med Benyttelse af Omstændighederne at naa en overlegen Rolle og Stilling***). Alligevel synes Clausen, Madvig og Sponneck at have dannet ligesom en Fløj af Ministeriet, der

*) Hvorledes man dømte om hans Færd, kan ses af de smukke Afskedshilsener, som Formanden J. F. Schouw gav ham ved Samlingernes Ophør. I Roskilde lød Ordene: »Forinden vi skilles, maa vi takke den hædrede Mand, der her stod som Kongens Budskab, og som ikke blot ved sin Dygtighed, Grundighed og Klarhed saa meget gavnede Forhandlingerne, men navnlig ved den højst liberale Aand, hvormed han optraadte, har erhvervet sig Krav paa vor Højagtelse«. I Viborg hed det: »Den Mand, Kongen sendte os, har ikke staaet lige overfor os, men efter sin hele Tænkemaade og Anskuelse har han siddet i vor Midte«.

**) S. 347. (Madvigs Brev af 11. Juli 1850 til A. W. Scheel.) Jvf. H. N. Clausen. Optegnelser af mit Levned og min Tids Historie. S. 366.

***) S. 146—47. Se fremdeles S. 184—85.

i flere vigtige Spørgsmaal gik sammen, ja, handlede bag andre Ministres (særlig Hansens) Ryg.

At Madvig i det væsentlige havde Ret i sin Opfattelse af Sponneck, derom kan der næppe være nogen Tvivl, og at Sponnecks politiske Omslag maatte synes saa meget misligere for en Mand af saa afgjort doktrinar Aandsretning som Madvig, er en Selvfølge. Men det maa dog huskes, at Sponneck i saa Henseende ingenlunde staar ene blandt vore daværende Statsmænd og ledende Politikere; vi minde kun om Bluhme, som 1848 var Martsminister, men 1852 stod som Leder for det nye Helstats-Ministerium, om Tillisch, som 1850 var den udprægede Repræsentant for Slesvigs Tilknytning til Kongeriget og 1854 tog Sæde i Regeringen sammen med Ørsted og Karl Moltke, og om Tscherning, der i Marts 1848 og før den Tid var saa ejderdansk som Nogen og siden en varm Talsmand for »Samstaten« — som han kaldte det.

Aldeles i Lighed hermed opgav Sponneck i Marts 1848 Helstaten, som da syntes umulig, og arbejdede kraftig og vistnok oprigtig paa at virkeliggøre Ejder-tanken. Netop en Maaned efter Slaget ved Isted udstedtes (25. Avgust 1850) en foreløbig Lov om Ud-jævning af Toldforskellen mellem Kongeriget og Slesvig, hvormed fulgte for Kongerigets Vedkommende Ophævelse af Konsumtions-Afgiften i Købstæderne og for Slesvigs Indførelse af Brændevins-Beskatning. Den 15. September næstefter fulgte Ophævelsen af selve Toldgrænsen ved Kongeaaen. I Januar 1851 rejste Sponneck i diplomatisk Ærinde til Berlin og Wien, og kom i næste Maaned meget tillidsfuld tilbage, sikkert ventende, at de to tyske Stormagter ingen Modstand

vilde rejse mod den da paatænkte Ordning, som i det følgende Foraar forelagdes de saakaldte »Notabler«, og hvorefter Slesvig skulde stilles i et nærmere Forhold til Kongeriget end Holstein (bl. a. skulde Kirke- og Skolevæsen være fælles for de to første). Men da ogsaa denne Plan viste sig ugennemførlig, vendte han tilbage til sit oprindelige politiske Stadi og arbejdede nu for Helstaten med den Bestemthed og Haardnakket-hed, der var ham egen. Da derfor Folketinget i Januar 1853 havde forkastet Regeringens Forslag om Udjævning af Toldforskellen mellem Kongeriget-Slesvig og Holstein, samt om den dermed følgende Ophævelse af Toldgrænsen ved Ejderen, og da det tegnede til at trække ud med en Løsning af dette Spørgsmaal, brugte han uden Be-tænkning (5. Maj) Kongens endnu gældende Enevælde i Hertugdømmerne til at hæve Toldgrænsen og sikre sig derved Rigsdagens efterfølgende Samtykke. Med samme Hæftighed søgte han derefter at gennemtvinge den danske Møntfod i Holstein og Sydslesvig — for et Syns Skyld blev den omdøbt fra Rigsbank- til Rigmønt — skønt han derved gjorde sig inderlig for-hadt derovre. Endelig underskrev han i Sommeren 1854. kun fem Aar efter at han havde sat sit Navn under Juni-Grundloven, den berygtede Forordning af 26. Juli »om Forfatning for det danske Monarkis Fælles-anliggender«, der — som en Indrømmelse til Holstein-erne — foreløbig vilde oprette Enevælden paa Fælles-omraadet og kun tilstod et raadgivende Rigsraad, hvoraf endda to Femtedele skulde være kongevalgte Med-lemmer, unægtelig en skærende Modsætning til den frie Statsordning, han selv havde været med til at give det danske Folk. Og at han havde haft virksom Del i

denne Forfatnings-Oktroj, fremgik klart deraf, at han blev Regeringens Kommissær ved de første Forhandlinger med det foreløbige Rigsraad, d. v. s. med de tyve kongevalgte Medlemmer.

Det var derfor intet Under, at saa stærk en Uvilje vendte sig imod ham, og at han i disse Aar vel var den mest upopulære af alle Ministrene i dette ingelundse velsete Ministerium. Hvor bitter Stemningen var, kan bl. a. ses af en Artikel i »Fædrelandet« for 14. Febr. 1854 af Fred. Barfod, hvori det ligefrem antydes at have været Hovedformålet for Sponnecks Rejse til Tyskland i Januar 1851 at faa Slægtskabet med den tyske rigsgrevelige Æt Sponeck*) godkendt og optaget i Gotha-Kalenderen (Genealogisches Taschenbuch der gräflichen Häuser). Stemningen blev ikke bedre, da Sponneck fem Aar senere i et Flyveskrift (»Den holstenske Stænderforsamling og Forfatnings-sagen«, 1859) tog Ordet for Stændernes Forlangende om Kurie-Afstemning i Fællessagerne, altsaa i Virkeligheden for at gøre Kongerigets Indflydelse paa disse endnu mindre, end der var tiltænkt det i Januar 1848, ja endog erklærede »Absolutismen i Fællessagerne for et nødvendigt og naturligt Provisorium«. Skriftet fremkaldte en knusende Kritik af Madvig og en haanlig

*) Denne Slægt skal stamme fra en ældgammel Slægt Hedewiger, af hvilken der allerede nævnes en Ridder ved Wiens Belejring af Tyrkerne 1529, og som 1701 blev ophøjet i Rrigsgrevestanden. Sponnecks Tipoldefader Georg Vilhelm Hedewiger, Grev S., døde 1740 som dansk General og hvid Ridder; og dennes Søster Anna Sabina blev gift med den sidste Hertug af Würtemberg-Mümpelgard. Deraf de mange Spotterier over Sponneck som »Prinsen af Mümpelgards Fætter« o. lign.

Affejning i »Fædrelandet«. (»Hvad er Grev Sponneck«? 27. April 1859.)

Men hvilken Dom man end har fældet om Sponneck som Statsmand, om hans Betydning som Finansmand har der kun været en Mening. Ikke alene var han i Tiden vor første konstitutionelle Finansminister, men han styrede ogsaa under de vanskeligste Forhold, idet han havde den Opgave at skaffe Udveje til Krigsførelsen og at vedligeholde Landets Kredit, og alligevel er han den af alle vore Finansministre (vi have hidtil haft syv efter ham), som har sat sig de fleste og største Minder i næsten alle Grene af Finansforvaltningen. Vi have allerede ovenfor set de Skattereformer, som gennemførtes 1850 for at fjerne Toldgrænsen ved Kongeaen, nemlig Afskaffelsen af Konsumtions-Afgiften i Købstæderne — denne mere generende end trykkende Skat, hvis Opkrævning medførte altfor stor Udgift til Toldopsynet, og som mere end de egenlige Toldafgifter æggede til Smugleri — og væsentlige Nedsættelser af Toldbeskyttelsen for at opnaa en Udjævning mellem Tariferne for Kongeriget og for Slesvig; senere kom tilsvarende, om end ikke nær saa store Ændringer, da Toldgrænsen ved Ejderen hævedes 1853. Men desuden fik Brændevins-Afgiften en indgribende Omdannelse 1850, idet den for Fremtiden skulde opkræves alene efter Mæskekarummet og være ens for alle Brænderier uden Hensyn til deres Beliggenhed (i By eller paa Landet) og Drift. Endvidere gennemførte Sponneck 1850 den nye Ligningsskat, som traadte i Stedet for en Række mindre Skatter, og han var Regeringens Ordfører i Forhandlingerne om Udjævningen af Hartkorns-Ulighederne (d. v. s. Afløsningen af det saakaldte

privilegerede Hartkorn. Godsejernes Skatteforrettighed): Loven hørte vel formelt under Indenrigsministeren, men der var om dette Spørgsmaal Uenighed mellem denne (M. Rosenørn) og de andre Ministre.

Fremdeles udarbejdede han Krigsskat-Lovene for 1850 og 1851, som foruden Forhøjelse af alt gældende direkte og indirekte Afgifter lagde Skat paa de Indtægter, der ellers ikke rantes, og oven i Købet fastsatte baade progressiv Skat og ulige Skat efter Indtægtens Væsen*), altsaa stemmende med engelske Forbilleder. Han indbragte ogsaa i Samlingen 1850—51 et Forslag om en virkelig Indkomstskat (2 pCt. af al Slags Indkomst), men kunde ikke faa det gennemført. Det vides, at han allerede i de sidste Aar af Kristian den ottendes Regering som Deputeret i Generaltoldkammeret havde Del i Udarbejdelsen af et saadant Udkast i Overensstemmelse med den nyere Tids Grundsætninger, for at faa Konsumtionen og den dermed forbundne Formalingsafgift afskaffede: thi, som han selv udtalte en Snes Aar senere, »under de daværende finansielle Principer kunde man ikke vente at faa Finansstyrelsen til at gaa ind paa Ophævelsen af disse uhensigtsmæssige Skatter, medmindre et Vederlag kunde foreslaas i Stedet for.**)

Hermed er dog ikke Rækken sluttet paa Sponnecks finansielle Reformers. Den 22. December 1850 afskaffedes Tallotteriet, og 11. Marts 1851 indførtes Frimærke-

*) Rimeligvis har Sponneck ogsaa haft Del i Udarbejdelsen af Krigsskat-Loven 1848, for hvilken han jo var Regeringens Ordfører i Stænderforsamlingerne; den falder i det mindste i alle Grundtrækkene sammen med de senere.

*) Folketingets Forhandlinger. 1866—67. Sp. 6663.

Systemet i vort Postvæsen. Den nye Pensionslov (5. Jan. 1851) bestemte Pensionen som en vis Brøk af Lønningen, stigende efter Tjenestetid, altsaa som en virkelig Efterløn, en sikker Ret for Embedsmanden, i Modsætning til den tidligere Aarpenge efter Kongens Skøn og Naade. Samme Aar udkom to Lønningslove for Amtsforvalterne og for Toldvæsenets, 1852 en tredje for Postvæsenets Embedsmænd, der alle sattes paa fast Lønning, medens de tidligere mere eller mindre lønnedes med Sportler. Det varede som bekendt endnu en halv Snes Aar, inden denne Reform udstraktes til Retsbetjentene, og over en Menneskealder er hengaaet siden, uden at det har lykkedes at faa Spørgsmaalet løst for Præsterne Vedkommende. Endvidere falder under Spønnecks Finansstyrelse baade Anlægget af vort første Telegraftov fra Helsingør over København til Hamburg med Stationer i Nyborg og Flensborg (Lov 17. Marts 1852) og Tilsagnet om Rentegaranti for den forlængede sjælandske Jærnbane fra Roskilde til Korsør (Lov 27. Februar 1852), hvorhos Salget foretoges af Statens Fæstegods, af Kolonialstederne paa Alheden og af mange mindre Domæner.

Endelig var det Spønneck, som paa Regeringens Vegne — medens Monrad og Fenger i dette Forhold vare Rigsdagens og særlig Folketingets Ledere som henholdsvis Formand og Ordfører for Finansudvalget — ordnede Finanslovens konstitutionelle Behandling. Man har senere bebrejdet ham, at han fra første Færd tilstod Rigsdagen større Indflydelse paa Finanslovens Enkeltheder og saaledes ofrede den udøvende Magts Ret til bedste for Bevillings-Myndigheden. Det er selvfølgelig en Skøns Sag, hvor Grænsen skal drages, især

naar man, som Sponneck utvivlsomt dengang gjorde, fastholdt Parlamentarismens Grundsætning om Ministeriets Afhængighed af Repræsentationens Tillid. I den grundlovgivende Rigsforsamling udtalte han aabent den 31. Marts 1849 (se Forhandl. Sp. 2375): »Det ligger i Sagens Natur, at naar det hedder, at ingen Skat tør opkræves, før dens Opkrævning er bifaldet ved Finansloven, saa forudsætter dette, at ethvert Ministerium, der forelægger Finansloven, maa nyde den Tillid hos Folkerepræsentationen, at Finansloven i det væsentligste gaar igennem . . . Det Ministerium, som ikke kan faa de fornødne Skatter bevilgede af Repræsentationen, vil være nødt til at takke af, hvilket fremdeles vil være Tilfældet, indtil der kommer et Ministerium, som nyder denne Tillid af Repræsentationen«.

Vistnok var det ogsaa Sponneck, som 1853 udstedte den første »provisoriske Finanslov«; men den var dog helt anderledes end de, vi senere have set. Thi den var kun en Forlængelse af den midlertidige Bevillingslov, som var vedtagen af Rigsdagen indtil 31. Maj, men som vilde udløbe, inden Rigsdagen paany kunde komme sammen efter begge Tingenes Opløsning (ifølge deres Afstemning om Arvefølge-loven): den blev derfor forlænget indtil 31. Avgust. Under de senere Forhandlinger derom værgede han sig bestemt imod, at det var en Finanslov, eftersom den kun gjaldt for en bestemt Periode og ikke for hele Finansaaret. Da Ministeriet desuden i de opløste Ting havde et Flertal for sig af tre Femtedele eller mere (efter Afstemningen i Arvefølge-loven 68 imod 26 i Folketinget og 29 imod 19 i Landstinget) og saaledes kunde regne temmelig trygt paa efterfølgende Stadfæstelse (Loven vedtoges enstemmig

i begge Ting), opfyldte hans Bevillingslov jo ogsaa denne naturlige Forudsætning for foreløbige Love, som især Monrad senere har hævdet.

Det er velkendt, at Sponneck nogle Maaneder efter sin Afgang fra Ministeriet ved Folketingets enstemmige Beslutning (26. Marts 1855) blev sat under Rigsrets-Anklage tillige med de andre Ministre. for nogle Udgifter, de havde gjort til Rustninger i Anledning af Krimkrigen og til andre militære Formaal, dels uden Rigsdagens Samtykke, dels imod dens Nægtelser. Uviljen imod ham var da saa stor, at man i Folketinget først havde tænkt at indskrænke Anklagen til ham og de tvende Forsvarsministre (Hansen og Bille). At de alle næste Aar (28. Februar 1856) bleve frifundne ved Højesterets-Dommernes Stemmer imod Landstingsmændenes, er ligeledes vel kendt; men ejendommeligt er det at se, hvorledes den daværende Folketingsmand Estrup (nuværende Konsejlspræsident) vel vilde lade*) »Erstatningskravet bortfalde for alle de Udgifter, der ere medgaaede til Krigsomkostninger«, fordi disse formentlig havde været vel anvendte, »hvorimod Strafansvaret for Overskridelserne, hvad der her i Salen har faaet Hævd paa at kaldes det konstitutionelle Ansvar, fastholdes for samtlige Overskridelser. Det er altsaa vor Mening kun at gøre Erstatningskrav gældende for de Overskridelser, der ere skete ligesom til Trods for Tingets Beslutninger og tvært imod Tingets til Dels gentagne Nægtelser«. Man tog det dengang strængere med Ministrenes Ansvar og Rigsdagens Ret end senere.

*) Folketingets Forhandlinger 1854—55. Sp. 3053.

Spønneck atgik som Finansminister 12. December 1854, og den 29. samme Maaned blev han Generaltold-direktør, et særligt Embede, der oprettedes for ham og gav ham en meget udstrakt Myndighed, altsaa det mest slaaende Vidnesbyrd om den Tillid, man nærede til hans administrative Dygtighed. Han beholdt denne Stilling indtil 30. Juni 1863 og styrede saaledes i Virkeligheden under forskellige Embedsnavne det danske Toldvæsen uafbrudt i næsten 20 Aar, længe nok til at kunne paatrykke hele Etaten et fast Præg. Hans Strænghed og Paapasselighed gjorde ham mere frygtet end afholdt, men hans Indsigt og Retfærdighed sikrede ham almindelig Agtelse: han taalte ikke den mindste Uregelrethed, end sige Uredelighed, der tidligere gik saa stærkt i Svang, og udrensedes ubarmhjærtig alle uduelige og upaalidelige Toldembedsmænd, medens han efter Evne søgte at bringe dygtige Kræfter frem. Ogsaa tilfaldt det Hverv ham at udarbejde først 1857 et fuldstændigt Udkast til en ny Toldlov med udførlige Motiver og senere 1862 at affatte et gennemset Udkast, som efter at være behandlet af Rigsraadet blev vor nugældende Toldtarif af 4. Juli 1863. Foruden at gøre Tarifieringen simplere og lettere, var Formaalet efter hans egen Erklæring*) kun »stærkere og bestemtere end tidligere at udvikle den danske Toldbeskatnings lige siden 1797 fremtrædende Tendens til hovedsagelig at være finansiel og mere og mere at frigøre sig for industrielle Hensyn«. Især det sidste Udkast gjorde et vigtigt Skridt baade til at frigøre Raastoffer og nedsætte Beskyttelsen, samt afskaffe al Udførselstold, og allerede 1857 frembævede

*) S. 3 i Indledningen til Udkastets Motiver.

Sponneck Vigtigheden af at følge den Grundsætning, som udtaltes i Toldloven 1838 om et regelret Gennemsyn af Tarifen hvert tredje Aar — et Raad, hans Efterfølgere i Toldforvaltningen kun altfor lidt have taget til Følge, endskønt Toldtarifen af 1863 blev udarbejdet med Monarkiet for Øje og ikke afpasset alene efter Kongerigets Tarv.

Da Sponneck i Sommeren 1863 tog Afsked som Generaltolddirektør, hvorefter han blev Gehejmekonferensraad, var det for at kunne følge den unge Kong Georg som politisk Raadgiver til Grækenland i September næst efter. Om hans Virksomhed i denne Stilling haves kun uklare Oplysninger. Dog véd man, at det var ham, som i Januar 1865 overtalte Kongen til at bortsende sin Farbroder Prins Julius, fordi denne havde tilladt sig at samle i selve det kongelige Slot de ledende Oppositionsmænd til en Intrige imod det daværende Ministerium. Men dette strængt konstitutionelle Skridt vendte sig senere imod Grev Sponneck. Thi da Oppositionen i Oktober s. A. fik Overvægten i Nationalforsamlingen, krævede dens Fører Bulgaris Grevens Fjernelse. Denne var allerede som Udlænding Grækerne en Torn i Øjet, og hans hovmodige Væsen havde yderligere krænket dem; først søgte Kongen at afvende Stormen ved at love Sponnecks Bortrejse næste Foraar, men efter nogle Gadeoptøjer i Athen gav Kongen efter, og Sponneck drog bort midt i November 1865.

Han vendte nu tilbage til Danmark og blev i Efteraaret 1866, efter Grundlovens Gennemsyn, i Aalborg valgt til Folketingsmand, vistnok nærmest ved Venstres Hjælp imod den nationalliberale Overlærer (nu Rektor)

Forchhammer*). Endnu i den første Samling blev han Medlem af Finansudvalget og 1867—68 af det store Lønningsudvalg; men hans meget selvstændige Holdning imellem Partierne stillede ham snart helt ene, og takket være Forholdstals-Valgmaaden blev han i de følgende Samlinger udelukket fra begge disse Udvalg og trængtes saaledes snart i Skygge. Han havde vistnok tænkt sig Muligheden af paany at spille en fremragende Rolle; thi under Forhandlingerne om Hærloven, hvis Varighed han ligesom hele Venstre vilde have indskrænket til nogle faa Prøveaar, udtalte han ligefrem**) 25. Maj 1867, at han vilde »akceptere de Følger, som deraf maatte flyde«, hvorved tydelig sigtedes til en Ministerkrise. Han stemte senere imod Hærloven, fordi den vilde medføre en uforholdsmæssig stor Udgift til Forsvarsvæsenet, et Par Millioner Rigsdaler mere, end Landet kunde og burde ofre derpaa — han vilde kun ialt bevilge $4\frac{1}{2}$ Million Rigsdaler, d. v. s. hvad Kongeriget før Krigen havde ydet dertil — og fordi han fandt det »meget tvivlsomt, om dette Lovforslag vil føre til et virkelig dygtigt Landeværn«.***) Ret karakteristisk er det, at han vel udtalte sig imod Stillingsvæsenet som forkasteligt, men vilde have fastsat en Sum, for hvilken man kunde frikøbe sig for Værnepligten i Fredstid, da han ikke kunde »finde, at det i Fredstid, men visselig i Krigstid, er nogen større Ære personlig at aftjene sin Værnepligt end at udføre andre Naturalarbejder til Staten«.

*) 1850—53 havde Sponneck været Folketingsmand for Ribe-Kredsen.

**) Folketingets Forhandlinger Sp. 8117.

***) Sammesteds Sp. 8114. jfr. Sp. 6670

Endvidere kæmpede Sponneck i denne Samling ivrig for Indførelse af en Indkomstskat som en vedvarende Skat, ja var endog Udvalgets Ordfører i denne Sag. Ved Lovens første Behandling den 29. April 1867 — hvor han desuden gav en Oversigt over hele Landets Finanstilstand, ret som om han endnu var Minister — fremsatte han en Række almindelige Betragtninger om denne Skattereform*). Han mindede om sine tidligere Bestræbelser for dens Indførelse og tilføjede: »Jeg regner fremdeles en Indkomstskat for at være hensigtsmæssig her i Landet«, vel at mærke som »en supplerende Skat«, hvad enten Staten trænger til ny Indtægt, »eller fordi det er hensigtsmæssigt at omforme bestaaende Skatter, som man nu ikke kan reformere i den Udstrækning, det maatte findes ønskeligt«. Hermed tænkte nærmest paa en Omlægning af Toldafgifterne, idet han særlig erklærede Kaffe og Sukker for at være altfor højt beskattede med Krigsskat-Tillæget, som dog endnu vedligeholdes 24 Aar efter Krigens Ophør, medens de af Sponneck i sin Tid gennemførte Krigsskat-Tillæg ogsaa bortfaldt, da Krigen var til Ende. Han fastholdt bestemt Procentsystemet og udtalte om Indkomstskatten i København, at »den virkelig maa siges at være vellykket, og hvert Aar bliver mere og mere vellykket; den nærmer sig hvert Aar mere til, hvad jeg vil være tilbøjelig til at kalde en personlig Skyldsætning, ligesom man gennem Hartkornsbekskatningen har en Skyldsætning af faste Ejendomme«. Derimod fraraadede han »at beskatte Formuen, før man havde faaet Skatten paa Indtægt nogenlunde paalidelig«.

*) Folketingets Forhandlinger 1866—67. Sp. 6663—66 og 6673—77.

Det lykkedes ham at faa Folketingets Flertal med sig; men paa Grund af Regeringens (Fonnesbech) og Landstingets (David og Krieger) Modstand, hvortil ogsaa Mindretallet (under Fenger) sluttede sig, gav Folketinget i sidste Øjeblik efter og lod saaledes Sponneck i Stikken i Kampen mod fire af hans Efterfølgere. Af andre Udtalelser fra denne Tid ville vi kun fremhæve, at Sponneck*) gærne vilde afskaffe alle Statsindustrier, t. Ex. Porcellænsfabriken, men ikke opgive Stamstutteriet, da det formentlig var vigtigt for Landbruget som »en Hestehøjskole«.

Skuffelsen over, at han i sin ensomme Stilling var politisk afmægtig, medførte, at han ikke søgte Genvalg 1869, saa meget mindre som han Aaret før var bleven Direktør i Nationalbanken. Han havde ogsaa faaet andre vigtige Hverv. 1866 valgtes han til Medlem (1871 Formand) i Kontrolkomiteen for de sjælandske Jærnbaner, som i dette Tidsrum udstraktes baade til Syd- og Nordvest-Sjælland, og 1868 blev han Medlem af Bestyrelsen for det store nordiske Telegrafselskab, endnu før Sammensmeltningen af dets to første Afdelinger og under hele dets mest kritiske Tid, medens de store Udvidelser i Asien fandt Sted. Begge disse Stillinger maatte han opgive, da han i Marts 1873 blev Direktør for den nystiftede Handelsbank, hvad han vedblev at være til sin Død. 1870 blev Sponneck Formand for Forsikringsselskabet »Danmarks« Bestyrelsesraad, en Post, han ligeledes stadig beholdt, og han har vistnok haft væsenlig Del i dets Opblomstring (fra en Forsikringssum af 130 Mill. Kr. 1870 til 375 Mill. 1887). 1872 var

*) Folketingets Forhandlinger 1866—67. Sp. 1651.

han Formand baade for den danske og den fælles-nordiske Møntkommission og deler med M. Levy Fortjenesten for den store Møntreforms Gennemførelse: samme Aar var han Formand for det tredje skandinaviske national-økonomiske Møde i København. Ogsaa var han 1868—80 som Ejer af Hesselgaard valgt til Københavns Amdsraad, hvor han øvede stor Indflydelse.

I de sidste Aar var Sponneck svagelig og afviste derfor enhver Tanke om paany at tage Del i det politiske Liv, men lagde intet Dølgmaal paa, at han misbilligede det nuværende Regeringssystem. Efter nogen Tids Sygdom døde han 29. Februar 1888. Han havde 1841 ægtet Antoinette Siegfriede Lowzow, f. 1818, Datter af Højesterets Justitiarius L., og var 1883 bleven Enkemand. Han efterlader to Sønner, af hvilke den ene er Legationssekretær, den anden Toldforvalter i Nykøbing paa Sjælland, og en Datter, Enke efter Skolebestyrer J. Pio.